

Ks. prof. dr hab. Mirosław Stanisław Wróbel

Lublin, 15.05.2021 r.

Kierownik Sekcji Nauk Biblijnych

Instytutu Nauk Teologicznych

Kierownik Katedry Filologii Biblijnej

i Literatury Międzytestamentalnej

Wydział Teologii KUL

Aleje Racławickie 14

20-950 Lublin

Recenzja rozprawy doktorskiej

Ks. mgr lic. Konrad Fedorowski, „Biblijne inspiracje obrzędowości rodzinnej mieszkańców diecezji sandomierskiej na podstawie literatury przedmiotu”, Warszawa 2021, ss. 446.

W nauczaniu współczesnego Kościoła wielokrotnie jest podkreślana rola i znaczenie rodziny dla rozwoju człowieka w wymiarze indywidualnym i społecznym. Szczególnie dziś, gdy rodzina staje wobec wewnętrznych i zewnętrznych zagrożeń potrzeba jej wzmacniania i obrony jej tożsamości. Dobrze wyraził to papież Franciszek podczas spotkania z rodzinami w Manili 16 stycznia 2015 r. stwierdzając, że „każde zagrożenie dla rodziny jest zagrożeniem dla samego człowieczeństwa”. Pandemia i związane z nią doświadczenie śmierci najbliższych członków rodziny stają się dziś wielkim wyzwaniem dla rządów poszczególnych państw i dla wspólnot religijnych, aby wzmocnić rodzinę i przywrócić jej normalne funkcjonowanie. W tym kontekście szczególną misję do spełnienia ma rodzina chrześcijańska, która przekazuje wiarę i zapewnia duchową formację dzieciom oraz zachęca swych członków do chrześcijańskiego świadectwa i głoszenia Dobrej Nowiny. Istotną rolę w kształtowaniu tożsamości rodziny odgrywa słowo Boże. Podkreśla to dobitnie papież Benedykt w adhortacji *Verbum Domini*: „Do autentycznego ojcostwa i macierzyństwa należy bowiem ukazywanie sensu życia w Chrystusie i świadczenie o nim: przez wierność i jedność życia rodzinnego małżonkowie są dla swoich dzieci pierwszymi zwiastunami słowa Bożego. Wspólnota kościelna powinna ich wspierać i im pomagać we wdrażaniu modlitwy w rodzinie, słuchania słowa i znajomości Biblii. Dlatego Synod wyraża pragnienie, aby w *każdym domu była Biblia* i by była przechowywana w sposób godny, by można ją było czytać i posługiwać się nią w modlitwie. W razie potrzeby pomocą

mogą służyć kapłani, diakoni lub odpowiednio przygotowani świeccy. Synod zalecił także tworzenie małych wspólnot, złożonych z rodzin, aby modlić się i rozważać wspólnie odpowiednie fragmenty Pisma. Małżonkowie niech też pamiętają, że „słowo Boże stanowi cenne wsparcie także w trudnościach życia małżeńskiego i rodzinnego” (nr 85).

To istotne zagadnienie dotyczące wpływu Biblii na życie w rodzinie podejmuje ks. mgr lic. Konrad Fedorowski w swej rozprawie doktorskiej pt. „Biblijne inspiracje obrzędowości rodzinnej mieszkańców diecezji sandomierskiej na podstawie literatury przedmiotu”, napisanej w ramach seminarium z teologii biblijnej małżeństwa i rodziny pod kierunkiem cenionego biblisty ks. prof. Andrzeja Jacka Najdy. Autor w swoich badaniach skupia się na trzech najważniejszych filarach obrzędowości rodzinnej: (1) zawarcie małżeństwa; (2) narodzenie dziecka; (3) śmierć. Obszarem jego badań jest diecezja sandomierska w jej obecnych granicach. Stopień trudności niniejszej pracy wzrasta po stwierdzeniu, że jest to obszar różnorodny pod względem geograficznym i kulturowym, gdyż w jego skład wchodzi część Puszczy Sandomierskiej, część Ziemi Świętokrzyskiej oraz część Lubelszczyzny. Każdy z tych terenów ma swoją specyficzną historię, mentalność i tradycję. Literaturę przedmiotu wzmiankowaną w temacie pracy autor podaje w *status quaestionis* (s. 16-23). Prace źródłowe zostają przedstawione w kluczu chronologicznym, od najstarszych po współczesne. Źródła w sposób komplementarny zostają uzupełnione o wywiady przeprowadzone przez autora na badanym terenie. Analiza istniejących źródeł wskazuje na brak w nich tematyki dotyczącej obrzędów rodzinnych w kontekście tradycji biblijnej, stąd też niniejsza rozprawa doktorska stanowi istotny wkład w wypełnieniu tej luki. Wskazując na Biblię jako podstawowe źródło badań doktorant konsultuje najnowsze opracowania i komentarze biblijne. W swojej pracy badawczej autor aplikuje metodę analityczno-porównawczą. W części analitycznej dokonuje on interpretacji wątków i motywów biblijnych, które występują w obrzędach rodzinnych mieszkańców diecezji sandomierskiej. W części porównawczej opisuje on zmiany i modyfikacje, jakie w tych obrzędach dokonały się wraz z upływem czasu. Praca ma wymiar interdyscyplinarny, gdyż łączy badania biblijne, historyczne, geograficzne, socjologiczne, etnograficzne i kulturowe.

Korpus rozprawy złożony jest z czterech rozdziałów. W rozdziale pierwszym pt. „Typologia i funkcje obrzędów rodzinnych” (s. 26-57) zostaje sprecyzowana terminologia związana z przeprowadzonymi badaniami (obrzęd, święto, zwyczaj, obyczaj, ceremonia, rytuał, uroczystość). Wyjaśnienie pojęć na samym początku pracy pozwala na uniknięcie zamieszania terminologicznego oraz pozwala na bardziej precyzyjne analizy w dalszym ciągu pracy. Rozdział drugi pt. „Zwyczaje i obrzędy weselne” (s. 58-184) podejmuje zagadnienia dotyczące

obrzędowości związanej z zawarciem sakramentu małżeństwa. Autor analizuje w nim etapy związane z przebiegiem wesela: zapoznanie się młodych, swaty, zaręczyny, narzeczeństwo, ślub i uczta weselna. W rozdziale trzecim zatytułowanym „Obrzędy związane z narodzeniem dziecka” (s. 185-273) zostaje ukazana obrzędowość związana z oczekiwaniem na dziecko, z narodzinami i z chrztem dziecka. Rozdział czwarty pt. „Śmierć i obrzędy pogrzebowe w Biblii oraz tradycji ludowej” (s. 274-350) dotyczy problematyki śmierci. Autor bada w nim, w jaki sposób przeżywana jest śmierć przez mieszkańców diecezji sandomierskiej, ukazuje on także znaki zapowiadające nadejście śmierci a także wyjaśnia rozumienie śmierci lekkiej i ciężkiej. Po rozdziale czwartym następuje zakończenie, w którym doktorant dokonuje syntetycznego podsumowania badanych zagadnień. Po nim jest wykazów skrótów i bibliografia. Dużym ubogaceniem pracy jest aneks, w którym autor wydobywa ze źródeł tradycyjne pieśni kościelne, teksty kołysanek i modlitwy. W aneksie występuje także kwestionariusz, który dokumentuje przeprowadzone badania o mapy diecezji sandomierskiej z uwzględnieniem miejscowości, z których pochodzą materiały źródłowe. Aneks wieńczy cenna dokumentacja fotograficzna ilustrujące obrzędy wcześniej opisane w korpusie pracy.

Rozprawa doktorska ks. mgr. lic. Konrada Fedorowskiego zasługuje na uznanie. Autor dzięki dobrej analizie źródeł oraz zastosowanej metodologii zrealizował cel swojej pracy – ukazanie inspiracji biblijnych w obrzędowości rodzinnej mieszkańców diecezji sandomierskiej na podstawie literatury przedmiotu. Prezentacja obrzędów w kontekście biblijnym, a następnie w kontekście ludowym i w odniesieniu do czasów współczesnych umożliwia zaobserwowanie przemian w obrzędowości rodzinnej, jakie zachodziły na przestrzeni czasów. Rozprawa bardzo dobrze ukazuje współczesnym czytelnikom rolę i znaczenie tradycji rodzinnych i życia społecznego w diecezji sandomierskiej. Wydobyte na światło dzienne wielu źródeł dotyczących obrzędów przyczynia się do ich zachowania w pamięci i ich rewitalizacji w nowych warunkach w XXI wieku. Praca jest napisana w sposób staranny i charakteryzuje się stylem klarownym i logicznym. Formułowane konkluzje oparte są na bardzo dobrze przeprowadzanych analizach. Autor korzysta z bogatej literatury przedmiotu nie ograniczając się jedynie do jej kompilacyjnego przytoczenia, ale w sposób rzetelny ją analizuje w świetle inspiracji biblijnych. Wykaz bibliografii i przypisy są sporządzone poprawnie. Wskazują one, że doktorant posługuje się dobrze językiem angielskim. Z metodologicznego punktu widzenia wydaje się, że dla zachowania koherencji z innymi tytułami pracy – tytuł rozdziału IV powinien zostać skrócony do: „Śmierć i obrzędy pogrzebowe”. Autor obok literatury przedmiotu używa także w swoich badaniach kwestionariusza. Tytuł główny pracy lub podtytuł jednak tego nie wzmiankuje.

Rozprawa ta stanowi niewątpliwy wkład dla ukazania *Wirkungsgeschichte* tekstów biblijnych na obrzędowość dotyczącą zwyczajów weselnych, zwyczajów związanych z narodzeniem dziecka oraz zwyczajów dotyczących śmierci i pogrzebu. Autor w sposób komplementarny łączy badania biblijne z badaniami historycznymi, socjologicznymi i etnograficznymi. W swojej pracy ukazuje wiele nowych obszarów badawczych. Treść rozprawy zasługuje na wysoką ocenę. Stawiam więc wniosek do Rady Dyscypliny Nauk Teologicznych Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie o przystąpienie do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Podczas lektury pracy zrodziły mi się następujące pytania:

1. W jaki sposób zachowanie obrzędów dotyczących wesela, narodzin dziecka i pogrzebu ma wpływ na kształtowanie tożsamości religijnej i narodowej?
2. Jakie działania powinny podjąć - Kościół i państwo, aby zachować wszystko, co wartościowe w tradycyjnych obrzędach inspirowanych tekstem natchnionym?

Ks. Mirosław S. Wróbel
Ks. Mirosław S. Wróbel